

УДК 330.34:[336.1+336.7](477)

Ухналь Н. М.ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8562-9355>молодший науковий співробітник відділу макроекономічного регулювання та міжнародних економічних відносин НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, secretar71@gmail.com

СПЕЦИФІКА СУЧАСНИХ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНИЙ І ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуто проблеми економічної безпеки України внаслідок дисбалансів зовнішнього й внутрішнього середовища. Зокрема, розлад державних фінансів призводить до втрати внутрішньої та зовнішньої ліквідності, нестабільності гривні, зниження доходів населення й суб'єктів господарювання. Фінансова глобалізація, лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків, зростання ролі міжнародних фінансових центрів зумовлюють низку ризиків і загроз для сталого розвитку національних економік. Визначено внутрішні загрози фінансово-економічній безпеці України, серед яких високий рівень дефіциту зведеного бюджету, нароцитування державного й гарантованого державою боргу, технологічна відсталість галузей промисловості, недостатня розвиненість банківської системи та збільшення відпливу фінансового капіталу. Обґрунтовано, що для підвищення стійкості фінансово-економічної системи до загроз необхідно комплексно розв'язати низку внутрішніх соціально значущих проблем, такі як удосконалення державного управління, створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, подолання дефіциту довіри між громадянами й урядом, зміцнення солідарності.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова безпека, глобалізаційні та інтеграційні процеси, макроекономічна стабільність, внутрішні загрози.

Рис. 2. Табл. 1. Літ. 31.

Nataliia UkhnaORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8562-9355>SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, secretar71@gmail.com

SPECIFICITY OF CONTEMPORARY THREATS TO ECONOMIC AND FINANCIAL SECURITY OF UKRAINE

Abstract. The article deals with the problems of economic security of the state under the influence of imbalances of the external and internal environment; in particular, the distortion of public finances leads to the loss of domestic and foreign liquidity, to the instability of the national monetary unit, and the decrease of incomes of the population and economic entities. Financial globalization, liberalization of foreign economic relations, the increased role of international financial centers give rise to a number of risks and threats for the sustainable development of national economies. Economic security is the basis for ensuring internal stability, high competitiveness and guaranteeing its national independence. The purpose of the article is to identify threats to the financial and economic security of Ukraine in conditions of increasing instability of the internal and external environment. The internal threats to the financial and economic security of Ukraine are highlighted, including a high level of consolidated budget deficit, state and state-guaranteed debt growth, technological backwardness in industry, an imperfect banking system, and an increase in the financial capital outflow. It is substantiated that enhancing the stability of the financial and economic system to threats requires a comprehensive solution of internal socially significant problems related to the improvement of public administration, the formation of favorable conditions for the development of entrepreneurship, overcoming the lack of trust between citizens and the government, and strengthening various forms of solidarity. The author justifies the need to continue the public administration reform that will promote an effective, transparent, open and flexible public administration with the latest information and communication technologies.

© Ухналь Н. М., 2018

Key words: economic security, financial security, globalization and integration processes, macroeconomic stability, internal threats.

JEL classification: G18, H60, H81, O11, O17.

Ухналь Н. Н.

младший научный сотрудник отдела макроэкономического регулирования и международных экономических отношений НИФИ ГУНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина

СПЕЦИФИКА СОВРЕМЕННЫХ УГРОЗ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ И ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ

Аннотация. В статье рассмотрены проблемы экономической безопасности Украины вследствие дисбалансов внешней и внутренней среды. В частности, разлад государственных финансов приводит к потере внутренней и внешней ликвидности, нестабильности гривны, снижению доходов населения и субъектов хозяйствования. Финансовая глобализация, либерализация внешнеэкономических связей, возрастание роли международных финансовых центров обуславливают ряд рисков и угроз для устойчивого развития национальных экономик. Определены внутренние угрозы финансово-экономической безопасности Украины, среди которых высокий уровень дефицита сводного бюджета, наращивание государственного и гарантированного государством долга, технологическая отсталость отраслей промышленности, недостаточная развитость банковской системы и увеличение оттока финансового капитала. Обосновано, что для повышения устойчивости финансово-экономической системы к угрозам необходимо комплексно разрешить такие внутренние социально значимые проблемы, как усовершенствование государственного управления, создание благоприятных условий для развития предпринимательства, преодоление дефицита доверия между гражданами и правительством, укрепление солидарности.

Ключевые слова: экономическая безопасность, финансовая безопасность, глобализационные и интеграционные процессы, макроэкономическая стабильность, внутренние угрозы.

Пошвавлення глобалізаційних та інтеграційних процесів несе в собі нові виклики й загрози національній економіці, котра стає дедалі відкритішою, але не має достатньо ефективного механізму нівелювання зовнішньоекономічних ризиків. Україна змушена враховувати не тільки позитивні тенденції, пов'язані з поглибленням міжнародної співпраці, а й нові виклики її інтересам і безпеці.

Економічна безпека є основою забезпечення національної безпеки країни, її сталого соціально-економічного розвитку та визначається як можливість економіки як держави в цілому, так і її регіонів гарантувати стабільний розвиток і відповідний захист економічних інтересів індивідів, суб'єктів господарювання, регіонів і країни. Економічна безпека може розглядатися з позиції забезпечення захисту життєво важливих інтересів населення країни, суспільства й держави в господарській сфері від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Особливе становище фінансової безпеки в системі економічної безпеки держави обумовлене впливом економічних процесів і явищ на фінанси, що особливо яскраво проявляється в умовах криз і суперечностей економіки. Взаємозалежність та взаємообумовленість економіки й фінансів передбачають, що кожна економічна ініціатива – з боку як держави, так і муніципальних суб'єктів та недержавних учасників економічних відносин – потребує фінансування.

Головним завданням економічної політики країни є досягнення такого рівня економічної безпеки, що забезпечуватиме внутрішню стабільність, ви-

соку конкурентоспроможність та одночасно гарантуватиме її державний суверенітет. Вхідження України у світову господарську систему утруднене низкою внутрішніх економічних і політичних суперечностей, насамперед між ліберальним курсом економічних реформ та соціальним становищем широких верств населення, між проголошеними цілями економічних реформ і методами їх досягнення. Незважаючи на це, Україна співпрацює з міжнародними організаціями й фінансовими інституціями, такими як Організація Об'єднаних Націй, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Європейський банк реконструкції та розвитку, Організація з безпеки та співробітництва в Європі, Рада Європи, Організація Чорноморського економічного співробітництва, Організація за демократію та економічний розвиток ГУАМ, Чорноморський банк торгівлі та розвитку. З 2008 р. наша держава є членом Світової організації торгівлі. Слід зазначити, що останніми роками Україна доклала чималих зусиль для розширення зовнішньоекономічних зв'язків із Європейським Союзом. У результаті у 2014 р. нею підписано Угоду про асоціацію з ЄС, а на початку 2018 р. отримано новий статус на шляху приєднання до НАТО.

Водночас вітчизняна фінансова система потребує невідкладного реформування з метою інтеграції в архітектуру світового фінансового простору, що сприятиме реалізації всіх переваг для підвищення національної конкурентоспроможності, інноваційного розвитку та прискорення темпів економічного зростання країни, за котрими Україна істотно відстає починаючи з 1990 р. (її ВВП зменшився на 35 %). Для порівняння: обсяги світової економіки за останніх 25 років подвоїлися, ВВП розвинутих країн зріс більш ніж на 60 %, держав ЄС – у півтора раза, країн, що розвиваються, – втричі, а розвинутих держав Азії – майже в шість разів [1, с. 32]. Наша країна не лише не спромоглася наростити динаміку ВВП, а навіть не відновила її, що негативно позначилося на структурних характеристиках складових ВВП і рівні життя населення.

Питанням економічної й фінансової безпеки присвячено праці провідних вітчизняних науковців, зокрема О. І. Барановського, О. Г. Білоруса, З. С. Варналія, О. С. Власюка, В. М. Гейця, М. М. Єрмошенка, Т. І. Єфименко, В. А. Копилова, А. І. Сухорукова [2–10]. Цими авторами сформульовано й обґрунтовано принципи положення, що розкривають поняття та сутність основних категорій безпеки, визначено методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки, запропоновано шляхи, форми й методи забезпечення економічної безпеки. Вагомий внесок у дослідження теоретичних і практичних аспектів забезпечення економічної та фінансової захищеності зробили провідні зарубіжні вчені Дж. К. Гелбрейт, Дж. М. Кейнс, М. Келер, Ф. Ліст, Х. Пуарсон, Дж. Стігліц [11–16].

Однак постійні трансформації, що відбуваються у світі з початку ХХІ ст., підвищують актуальність окресленої проблематики. Тому одним із ключових напрямів реформ в Україні є зміцнення фінансово-економічної безпеки. Разом із тим, попри численні дослідження, залишається багато нерозв'язаних проблем у теорії та практиці економічної безпеки, яка є основною складовою національної безпеки України. З огляду на зазначене, мета статті полягає у виявленні загроз національній фінансово-економічній безпеці в умовах посилення нестабільності внутрішнього й зовнішнього середовищ.

**Динаміка основних показників соціально-економічного розвитку України
протягом 2015–2017 рр., %***

Показники	2015	2016	2017
Темпи зростання:			
реального ВВП	90,2	102,4	102,5
промислового виробництва	87,0	102,8	100,4
валової продукції сільського господарства	95,2	101,8	–
реальної заробітної плати	79,8	109,0	119,1
Рівень безробіття (за методологією Міжнародної організації праці)	9,1	9,3	9,5
Індекс споживчих цін (до грудня попереднього року)	143,3	112,4	113,7
Індекс цін виробників (до грудня попереднього року)	125,4	135,7	116,5
Індекс сільськогосподарської продукції	95,2	106,3	98,5

* Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях.

С к л а д е н о за даними Державної служби статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua/>).

Сучасний соціально-економічний стан України, зумовлений наслідками економічної блокади окремих районів Донецької та Луганської областей, що триває, і анексії АР Крим, характеризується падінням вітчизняного виробництва, послабленням інвестиційних процесів, технічним і технологічним відставанням від розвинутих країн світу, посиленням залежності від імпорту продовольчих товарів, технологій, устаткування, енергоносіїв, поглибленням дисбалансів у фінансовій системі, зниженням рівня життя більшої частини населення та значною стратифікацією суспільства, тінізацією й криміналізацією національної економіки. Істотне погіршення показників соціально-економічного розвитку спричинене відчуженням української території, експропріацією її економічної власності, руйнуванням інфраструктури, спадом виробництва, скороченням зайнятості та вимушеною міграцією (таблиця).

Утім, з 2016 р. в Україні спостерігалось прискорення темпів економічного зростання (після різкого скорочення у 2015 р.) за рахунок поліпшення зовнішньоекономічної кон'юнктури та в результаті проведених у країні реформ. ВВП країни збільшився на 2,4 %, зокрема завдяки високому врожаю, що зумовив прискорення темпів економічного зростання до 4,6 % у IV кв. Ситуація в інших основних секторах теж дещо поліпшилася: валова додана вартість у переробній промисловості збільшилася на 3,7 %, будівництві – на 15,1, торгівлі – на 4,3, транспорті – на 3,1 % [17]. При цьому зберігався високий рівень відкритості національної економіки (зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг у 2017 р. практично досяг обсягу ВВП), що посилює її вразливість до охолодження зовнішнього попиту та погіршення кон'юнктури світових товарних ринків. Державні реформи, проведені у 2014–2016 рр., у т. ч. підвищення мінімальної заробітної плати, сприяли стабілізації економіки й поліпшенню інвестиційних настроїв. Однак темпи збільшення ВВП залишаються помірними порівняно із 16 % кумулятивного падіння протягом попередніх років у зв'язку з несприятливим впливом торгової блокади промислового виробництва у східній частині країни.

У 2017 р. економіка поживалася на 2,5 %, джерелом внеску у ВВП стало будівництво, темпи зростання якого сягнули 126,9 % (рис. 1). У 2017 р. валово-

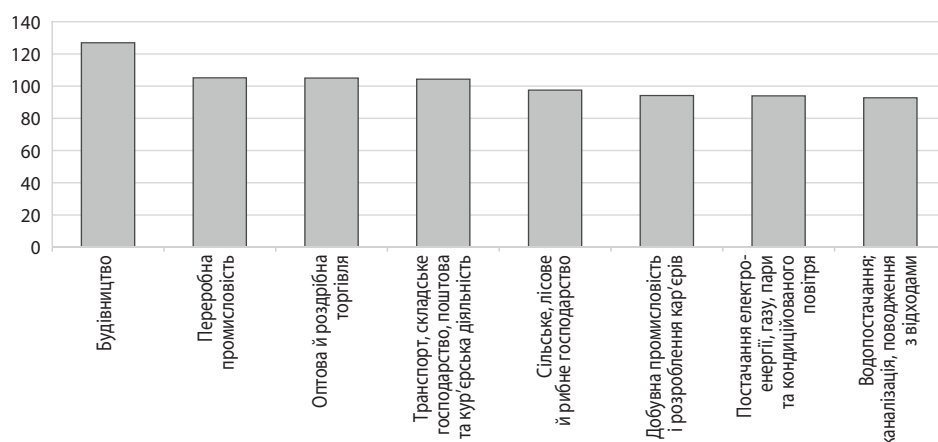

Рис. 1. Динаміка валової доданої вартості за видами економічної діяльності, 2017 р. до попереднього, %

Складено за даними Державної служби статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua/>).

ва додана вартість збільшилась у переробній промисловості (на 5,1 %), внутрішній торгівлі (на 5 %), транспорті (4,3 %), однак падіння в сільському господарстві (на 2,5 %) і добувній промисловості (на 5,9 %) негативно позначилося на економічному зростанні. Через відновлення окремих галузей сфери матеріального виробництва спостерігалось певне пожвавлення в реальному секторі, зокрема щодо обсягів вантажних перевезень, надання послуг зв'язку, товарообороту. Прямі іноземні інвестиції залишалися низькими – 2,1 % ВВП, тимчасом як до кризи вони в середньому становили 5 % ВВП. Повільні темпи проведення ключових реформ і затримки із втіленням програми, узгодженої з МВФ, через макроекономічні ризики та невизначеність, пов'язану з виборами у 2019 р., негативно впливають на інвестиційні настрої.

З початку 2018 р. світова цінова кон'юнктура на товари, що переважають в українському експорті, залишалася сприятливою. Відзначалася позитивна динаміка цін на сталь, підтримана обмеженими обсягами пропозиції з боку КНР. Натомість чималий попит на залізну руду з боку китайських меткомбінатів забезпечував високі ціни на неї. Ціни на зернові підвищилися внаслідок поганих погодних умов, а на нафту – сягнули максимального значення за останніх три роки через перебої в поставках, геополітичну нестабільність і високий рівень виконання угоди ОПЕК+. Зацікавленість інвесторів у активах країн із ринками, що розвиваються, зберігалася, а валюти цієї групи країн переважно зміцнилися на тлі знецінення долара США відносно світових валют [18].

У 2018 р. прогнозується економічне зростання на рівні 3,5 % за рахунок успішного впровадження реформ у напрямках протидії корупції, створення ринку землі, державних банків і приватизації, що буде важливим сигналом для інвесторів (рис. 2). В умовах невизначеності щодо проведення реформ економічне зростання може помітно уповільнитись, при цьому ризики неотримання необхідного зовнішнього фінансування значно зростуть.

У 2018–2019 рр. Україна, ймовірно, зіткнеться з необхідністю значного збільшення фінансування державного боргу, фіскальними викликами, пов'язаними

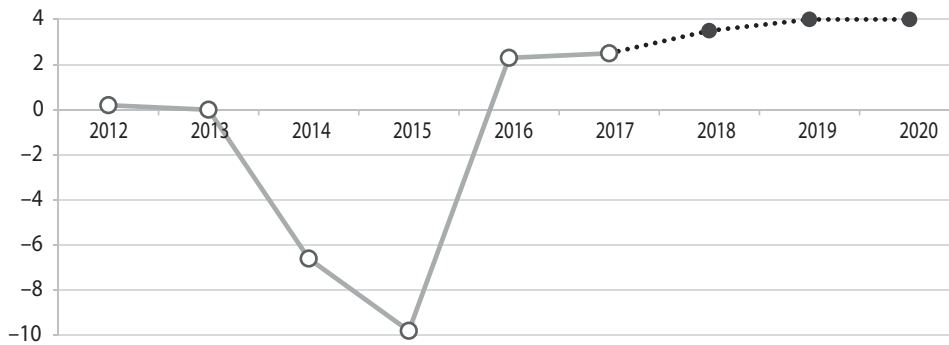

Рис. 2. Зростання ВВП України у 2012–2017 рр. та макроекономічний прогноз на 2018–2020 рр., %

Складено за: Україна. Економічний огляд від 10 квітня 2018 р. / The World Bank. URL: <http://pubdocs.worldbank.org/en/562071523347836199/Ukraine-Economic-Update-April-2018-Ukr.pdf>.

зі зростанням видатків на виплату заробітної плати та соціальної допомоги. Мобілізація відповідного міжнародного фінансування важлива для підтримки макроекономічної стабільності. Пришвидшення економічного зростання у 2019 р. до 4 % можливе за умови підтримки збільшення капітальних інвестицій на рівні 15 % на рік, що фінансуватиметься переважно за рахунок прямих іноземних інвестицій і поступового посилення банківського кредитування [19].

Про рівень соціально-економічного розвитку свідчать і рейтинги конкурентоспроможності країн, адже вона являє собою сукупність установок, політик і факторів, котрі визначають продуктивність економіки, яка, у свою чергу, впливає на рівень добробуту населення країни. Аналіз міжнародних економічних рейтингів дає змогу встановити певні закономірності щодо конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості, економічної свободи, загального економічного потенціалу України.

Відповідно до звіту “The Global Competitiveness Report 2017–2018”, за індексом глобальної конкурентоспроможності, при складанні котрого проводилась оцінка внутрішнього економічного середовища, привабливості держави для іноземних інвесторів, показників світової торгівлі, зайнятості та рівня цін, Україна посіла 81-е місце серед 137 країн світу, між Бразилією (80-е місце) й Бутаном (82-е місце) [20]. До того ж вона поки що значно поступається сусіднім державам, а саме Росії (38-а позиція), Польщі (39-а), Словаччині (52-а), Туреччині (53-я), Угорщині (60-а), Румунії (68-а). За даними Світового банку в рейтингу “Doing Business”, що характеризує умови ведення бізнесу в державі, Україна у 2017 р. посідала 76-е місце серед 190 розглянутих країн, у рейтингу “Paying Taxes”, що визначає якість національної податкової системи, – 43-є місце з-поміж 189 країн; частка тіньового сектору в нашій державі у 2015 р. сягала 42,9 % ВВП [21; 22; 23, с. 75]. Для порівняння: в Італії тіньова економіка становила 22,9 % ВВП, в Норвегії – 15,1, у Франції – 11,7, у Словаччині – 11,2, в Німеччині – 7,8, у США – 7 % ВВП. За показником свободи від корупції, який складається міжнародною агенцією “Transparency International”, Україні належить 130-а позиція серед 180 країн [24].

Згідно зі Стратегією сталого розвитку “Україна – 2020”, схваленою Указом Президента України від 12.01.2015 № 5/2015, одним із ключових напрямів її реалізації є вектор розвитку, що передбачає забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя, забезпечення стабільності економіки на основі використання передових інновацій [25]. Для розв’язання цього завдання необхідно забезпечити стійкий позитивний вплив економічного середовища на відновлення якості життя населення, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу, створення сприятливих умов для ведення господарської діяльності й прозорої податкової системи, забезпечення стійкого зростання економіки в екологічно не виснажливий спосіб. Метою Стратегії є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі.

Проте ситуація ускладнюється через слабкість макростабільності внаслідок низьких темпів економічного зростання, згорнутого платоспроможного попиту та обмеженості внутрішньої пропозиції товарів і послуг, надмірної зовнішньоторговельної відкритості, зменшення зайнятості тощо. Зазначені чинники дестабілізують економічну ситуацію в країні, системно обмежують потенціал та ресурси забезпечення макроекономічної стійкості, перешкоджають нормальному розвитку суспільства й формують низку внутрішніх загроз економічній і фінансовій безпеці України, а саме:

- Загрози, пов’язані з нестійкістю державного бюджету. Дефіцит зведеного бюджету України у 2017 р. скоротився до 42,1 млрд грн, або 1,4 % ВВП, проти 54,8 млрд грн у 2016 р., або 2,3 % ВВП [26], що не перевищує референтний маастрихтський критерій (максимум 3 %). Упродовж багатьох років зростання боргу в Україні було зумовлене необхідністю бюджетного фінансування дефіциту НАК “Нафтогаз України”, яка виконує найбільші обсяги квазіфіскальних функцій у нашій державі (квазіфіскальні видатки за 2009–2014 рр. сягнули 433 млрд грн). Зокрема, у 2014 р. дефіцит цієї компанії становив 5,7 % ВВП, але у 2015–2016 рр. її фінансовий стан вдалося збалансувати завдяки трансформації газового сектору (диверсифікації джерел постачання імпортного газу, коригування роздрібних тарифів на газ і теплову енергію), й у 2017 р. НАК “Нафтогаз України” став найбільшим джерелом надходжень до державного бюджету, забезпечивши близько 15 % доходів держави [27]. Дефіцит зведеного бюджету спричинений дефіцитом державного бюджету, котрий у 2017 р. зменшився до 47,8 млрд грн, або до 1,6 % ВВП, проти 70,1 млрд грн у 2016 р., або 2,9 % ВВП. Однак кредити міжнародних організацій лише збільшують дефіцит за рахунок нарощування зовнішнього державного боргу, що не є позитивною тенденцією дохідної частини бюджету.

- Загрози, детерміновані надмірним борговим навантаженням. За підсумками 2017 р. державний і гарантований державою борг дорівнював 2141,67 млрд грн (у 2016 р. – 1929,76 млрд грн), у т. ч. державний – 1833,71 млрд грн та гарантований – 307,96 млрд грн [28]. Такі зміни зумовлені переважно фінансуванням держбюджету за рахунок державних запозичень, зокрема залучення коштів від ЄС і випуску ОЗДП, капіталізації ПАТ “Державний експортно-імпортний банк України”, ПАТ “Державний ощадний банк України” та ПАТ КБ “ПРИВАТБАНК”, девальвації національної валюти, курс якої від-

носно долара США зріс із 27,2 грн за 1 дол. на кінець 2016 р. до 28,1 грн на кінець 2017 р. Практика боргового забезпечення макроекономічної стабільності (подальше нарощування боргів для реструктуризації попередніх, утримання платіжного балансу, золотовалютних резервів, очищення банківського сектору) спричинила підвищений рівень небезпеки у 2017 р.: державний і гарантований державою борг відносно ВВП становив 71,8 % (у 2016 р. – 80,9 %). Випередження темпами збільшення боргу темпів зростання ВВП призвело до перевищення граничної межі боргового навантаження у 60 % ВВП та посилення ризику неплатоспроможності держави.

- Загрози, пов'язані з поглибленням технологічної відсталості країни. Технологічна відсталість і консервація низькотехнологічної структури виробництва обмежують перспективи піднесення національної економіки та ослаблюють економічну безпеку держави в умовах переходу світової економіки на новий технологічний рівень. За останніх 16 років ступінь зносу основних засобів підвищився із 45 % у 2001 р. до 83,5 % у 2014 р., що прискорило згортання промислового виробництва, яке у 2015 р. становило 13 %. Найвищий ступінь зносу спостерігається в промисловості, в окремих галузях якої основні засоби практично замортизовані. Зокрема, на початок 2017 р. ступінь їх зносу в поліграфічній діяльності становив 95,1 %; у виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів – 94,3; у сфері оброблення деревини й виготовлення виробів із деревини та корка – 93,4; у виробництві паперу та паперових виробів – 71,5; в добуванні кам'яного й бурого вугілля – 66,1, у виробництві авіаційного транспорту – 64,1; в постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 62,1 % [29]. Незначного відновлення економічного зростання промисловості у 2017 р., на 0,4 %, вкрай не достатньо для розв'язання завдань реіндустріалізації економіки на новому технологічному рівні.

- Загрози, обумовлені деформацією банківської системи. На кінець 2017 р. на банківському ринку України функціонувало 82 установи (у 2014 р. – 163), в т. ч. 16 зі стовідсотковим іноземним капіталом [30]. У стадії ліквідації перебувають 95 банківських установ. Основними причинами втрати ними фінансової стійкості є: непрозорість структури власності, недостатній рівень їх капіталізації для забезпечення додатного значення регулятивного капіталу, неспроможність акціонерів забезпечити належну фінансову підтримку, порушення законодавства, що регулює питання запобігання й протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. За підсумками 2017 р. доходи банків сягали 178,23 млрд грн, тобто на 6,53 % менше, ніж у 2016 р., загальний збиток фінансового сектору дорівнював 24,4 млрд грн та зумовлений переважно великими відрахуваннями в резерви з боку Приватбанку, а також двох банків із державним російським капіталом – Промінвестбанку й ВТБ Банку. Крім того, у 2017 р. спостерігалось зменшення обсягу кредитування підприємств на 4 млрд грн порівняно з 2014 р., що вказує на брак ресурсного забезпечення економіки банківською системою; зростання загального обсягу простроченої заборгованості за кредитами банків, частка якої в загальній сумі наданих кредитів у 2017 р. становила понад 50 % (у 2016 р. – 30,5 %); постійне збільшення частки непрацюючих кредитів у портфелях банків, котре вимагає

нарощування резервів і докапіталізації банківських установ, що безпосередньо впливає на їхні інвестиційні можливості. Перелічені тенденції негативно позначаються на результатах фінансової діяльності банків, створюють труднощі для кредиторів та позичальників, ускладнюють менеджмент, знижують довіру населення до банківської системи, а також унеможливають відновлення кредитування реального сектору національної економіки.

• Загрози внаслідок криміналізації фінансової сфери. Ідеться про операції, пов'язані з перетоком фінансів у тіншову сферу ("втечу" капіталів за кордон, ухилення від оподаткування, легалізацію (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, та ін.). Згідно з останніми оцінками експертів міжнародної організації "Global Financial Integrity", загальний обсяг відпливу нелегального капіталу з України за 2004–2013 рр. сягнув 116,8 млрд дол. США, зокрема у 2012 р. – 21 млн дол. і в 2013 р. – 13,9 млн дол. [31, с. 33]. Очевидно, що такі обсяги нелегального капіталу накладають істотні обмеження на подальше економічне зростання та створюють серйозну загрозу для національної економіки, а відсутність протидії відмиванню грошей може зруйнувати не тільки окрему фінансову установу, а й усю фінансово-економічну систему країни.

Забезпечення фінансової та економічної безпеки вимагає припинення практики "втечі" капіталів, що є однією з найбільших внутрішніх загроз. Ризик залучення банківської системи у фінансові злочини є надзвичайно високим, оскільки саме банки надають своїм клієнтам послуги, за допомогою яких можна легалізувати доходи, отримані злочинним шляхом. Результативність протидії відмиванню фінансового капіталу через банківську систему може поліпшитися за рахунок запровадження міжнародних стандартів, розвитку спеціалізованих систем електронного контролю обсягів фінансових операцій, постійного підвищення кваліфікації персоналу банків.

Таким чином, проблема фінансово-економічної безпеки пов'язана з ширшим колом проблем, зумовлених не лише глобалізаційними процесами, а й внутрішніми проблемами країни. Вона дедалі більше породжується викликами з боку транснаціональної економіки, котра змінює конфігурацію економічних і політичних відносин. Водночас фінансова безпека є внутрішньою проблемою, що виникає через неефективну економічну політику, зловживання з боку органів влади, відсутність правової культури в представників як бізнесу, так і інших соціальних груп, а також ослаблення соціальної солідарності. Тому забезпечення фінансової безпеки можливе на шляху не тільки протистояння зовнішнім викликам, а й комплексного розв'язання соціально значущих внутрішніх проблем, пов'язаних із удосконаленням державного управління, подоланням дефіциту довіри на інституціональному й соціальному рівнях, формуванням сприятливих умов для розвитку підприємництва тощо.

Підсумовуючи викладене, доходимо таких висновків. У зв'язку зі складністю системи забезпечення економічної та фінансової безпеки усунення загроз у окремих сегментах має вирішуватися в комплексі із взаємопов'язаними заходами в інших сферах. Диспропорції в обігу фінансових ресурсів загострюють критичні ситуації в економіці, порушуючи нормальну життєдіяльність суспільства. Перед органами державної влади стоїть завдання розробити за участю наукової спільноти стратегію управління фінансовою безпе-

кою, здатну забезпечити безпечне функціонування всіх елементів фінансово-економічного механізму країни.

Крім того, важливо продовжувати реформування державного управління, що сприятиме встановленню ефективної, прозорої, відкритої та гнучкої структури публічної адміністрації із застосуванням новітніх інформаційно-комунікативних технологій (е-урядування), котра буде здатна виробляти й реалізовувати цілісну державну політику, спрямовану на суспільний сталий розвиток і адекватне реагування на внутрішні та зовнішні виклики. Пріоритетом в управлінні публічними фінансами має стати підвищення прозорості й ефективності їх розподілу та витрачання.

Список використаних джерел

1. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток : наук. доп. / за ред. Л. В. Шинкарук ; НАН України, ДУ "Ін-т економіки та прогнозування". Київ, 2015. 304 с.
2. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні: методологія оцінки та механізми забезпечення : монографія / Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ, 2004. 759 с.
3. Глобалізація і безпека розвитку : монографія / кер. авт. колективу і наук. ред. О. Г. Білорус. Київ : КНЕУ, 2001. 733 с.
4. Економічна безпека / за заг. ред. З. С. Варналія. Київ : Знання, 2009. 647 с.
5. Власюк О. С. Актуальні проблеми фінансової безпеки України в умовах посткризової трансформації : монографія. Київ : НІСД, 2014. 432 с.
6. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія / за ред. В. М. Гейця. Харків : Інжек, 2006. 240 с.
7. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. Київ : КНТЕУ, 2001. 309 с.
8. Копилов В. А., Єфименко Т. І. Метрологічні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки держави. *Стратегічна панорама*. 2007. № 3. С. 38–45.
9. Єфименко Т. І. Монетарні інструменти економічної безпеки держави. *Фінанси України*. 2018. № 1. С. 7–30.
10. Сухоруков А. І. Сучасні проблеми фінансової безпеки України : монографія / Рада нац. безпеки і оборони України, Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки. Київ, 2005. 139 с.
11. Galbraith J. K. *The new industrial state*. Princeton : Princeton University Press, 2015.
12. Keynes J. M. *The general theory of employment, interest, and money*. Palgrave Macmillan, Chan, 2018. 45 p.
13. Kahler M. Economic security in an era of globalization: Definition and provision. *The Pacific Review*. 2004. Vol. 17. No. 4. P. 485–502.
14. Лист Ф. Национальная система политической экономии. М. : Социум, 2016. 456 с.
15. Poirson H. Economic security, private investment, and growth in developing countries. *IMF Working Paper*. 1998. No. 4. 30 p.
16. Стігліц Дж. Економіка державного сектору / пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. Київ : Основи, 1998. 854 с.
17. Квартальні розрахунки валового внутрішнього продукту України за 2010–2017 роки : стат. зб. / Держ. служба статистики України. Київ, 2018. URL: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/05/zb_krvvpu2017pdf.pdf.
18. Макроекономічний та монетарний огляд. Січень 2018 р. / Нац. банк України. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=63383208>.
19. Україна. Економічний огляд від 10 квітня 2018 / The World Bank. URL: <http://pubdocs.worldbank.org/en/562071523347836199/Ukraine-Economic-Update-April-2018-Ukr.pdf>.
20. *The Global Competitiveness Report 2017–2018* / ed. by Klaus Schwab ; World Economic Forum. 26 September 2017. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018>.

21. Doing Business 2018. Reforming to Create Jobs / The World Bank. URL: <http://russian.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdf>.
22. Paying Taxes 2018 (21 November 2017) / World Bank Group. URL: <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Special-Reports/2018-Paying-Taxes.pdf>.
23. Medina L., Schneider F. Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years? *IMF Working Paper*. 2018. No. 17. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2018/01/25/Shadow-Economies-Around-the-World-What-Did-We-Learn-Over-the-Last-20-Years-45583>.
24. Corruption Perceptions Index / Transparency International. URL: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017.
25. Про Стратегію сталого розвитку “Україна – 2020” : указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
26. Державний бюджет України 2017 : стат. зб. / М-во фінансів України. URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/derzhavnyi-biudzheth-ukrainy--?category=bjudzhet&subcategory=poperedni-bjudzheti>.
27. Річний звіт 2017: історична перемога та початок трансформації / НАК “Нафтогаз України”. URL: http://www.naftogaz.com/files/Zvity/NAK_AnRep2017-UA.pdf.
28. Інформаційна довідка щодо державного та гарантованого державою боргу України (станом на 31.12.2017) / М-во фінансів України. URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/borgh-derzhavnyi-borgh-ta-harantovany-derzhavoiu-borgh>.
29. Основні засоби : стат. бюл. за 2016 рік / Держ. служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
30. Огляд банківського сектору. Лютий 2018 року / Нац. банк України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=37591358.
31. Kar D., Spanjers J. Illicit Financial Flows from Developing Countries: 2004–2013 / Global Financial Integrity. URL: https://www.gfintegrity.org/wp-content/uploads/2015/12/IFF-Update_2015-Final-1.pdf.

References

1. Shynkaruk, L. V. (Ed.). (2015). *Structural transformations in the economy of Ukraine: dynamics, contradictions and impact on economic development*. Kyiv: NAN Ukrainy, DU “Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia” [in Ukrainian].
2. Baranovskiy, O. I. (2004). *Financial security in Ukraine (evaluation methodology and mechanisms of insuring)*. Kyiv: Kyivskiy natsionalnyi torhovelno-ekonomichnyi universytet [in Ukrainian].
3. Bilorus, O. H. (Ed.). (2001). *Globalization and security of development*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
4. Varnalii, Z. S. (Ed.). (2009). *Economic security*. Kyiv: Znannya [in Ukrainian].
5. Vlasiuk, O. S. (2014). *Actual problems of financial security of Ukraine in the conditions of post-crisis transformation*. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
6. Heiets, V. M. (Ed.). (2006). *Modeling of economic security: state, region, enterprise*. Kharkiv: Inzhnek [in Ukrainian].
7. Yermoshenko, M. M. (2001). *Financial security of the state: national interests, real threats, strategy of insuring*. Kyiv: KNTEU [in Ukrainian].
8. Kopylov, V. A., Iefymenko, T. I. (2007). Methodological approaches to assessing the level of financial security of the state. *Strategic panorama*, 3, 38–45 [in Ukrainian].
9. Iefymenko, T. I. (2018). Monetary tools of the state economic security. *Finance of Ukraine*, 1, 7–30 [in Ukrainian].
10. Sukhorukov, A. I. (2005). *The current problems of the financial security of Ukraine*. Kyiv: Rada natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy, Natsionalnyi instytut problem mizhnarodnoi bezpeky [in Ukrainian].
11. Galbraith, J. K. (2015). *The new industrial state*. Princeton: Princeton University Press.

12. Keynes, J. M. (2018). *The general theory of employment, interest, and money*. Palgrave Macmillan, Chan.
13. Kahler, M. (2004). Economic security in an era of globalization: Definition and provision. *The Pacific Review*, Vol. 17, No. 4, 485–502.
14. List, F. (2016). *National system of political economy*. Moscow: Sotsium [in Russian].
15. Poirson, H. (1998). Economic security, private investment, and growth in developing countries. *IMF Working Paper*, 4.
16. Stiglitz, J. (1998). *Economics of the Public Sector*. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
17. State Statistics Service of Ukraine. (2018). *Quarterly gross domestic product estimates of Ukraine for 2010–2017*. Retrieved from http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/05/zb_krvvpu2017pdf.pdf [in Ukrainian].
18. National Bank of Ukraine. (2018, January). *Macroeconomic and monetary review*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=63383208> [in Ukrainian].
19. The World Bank. (2018, April 10). *Ukraine. Economic Review*. Retrieved from <http://pubdocs.worldbank.org/en/562071523347836199/Ukraine-Economic-Update-April-2018-Ukr.pdf> [in Ukrainian].
20. Schwab, K. (Ed.). (2017, September 26). *The Global Competitiveness Report 2017–2018*. World Economic Forum. Retrieved from <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018>.
21. The World Bank. (2018). *Doing Business 2018. Reforming to Create Jobs*. Retrieved from <http://russian.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdf>.
22. World Bank Group. (2017). *Paying Taxes 2018*. Retrieved from <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Special-Reports/2018-Paying-Taxes.pdf>.
23. Medina, L., Schneider, F. (2018). Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years? *IMF Working Paper*, 17. Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2018/01/25/Shadow-Economies-Around-the-World-What-Did-We-Learn-Over-the-Last-20-Years-45583>.
24. Transparency International. (2018). *Corruption Perceptions Index*. Retrieved from https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017.
25. President of Ukraine. (2015). *About the Strategy of sustainable development "Ukraine–2020"* (Decree No. 5/2015, January 12). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> [in Ukrainian].
26. Ministry of Finance of Ukraine. (2018). *State Budget of Ukraine 2017*. Retrieved from <https://www.minfin.gov.ua/news/view/derzhavnyi-biudzheta-ukrainy--?category=bjudzheta&subcategory=poperedni-bjudzheta> [in Ukrainian].
27. Naftogaz of Ukraine. (2017). *Annual report: historical victory and the beginning of transformation*. Retrieved from http://www.naftogaz.com/files/Zvity/NAK_AnRep2017_UA.pdf [in Ukrainian].
28. Ministry of Finance of Ukraine. (n. d.). *Information note on state and state-guaranteed debt of Ukraine (as at 31.12.2017)*. Retrieved from <https://www.minfin.gov.ua/news/borg/derzhavnyi-borh-ta-harantovanyi-derzhavoiu-borh> [in Ukrainian].
29. State Statistics Service of Ukraine. (2017). *Fixed Assets for 2016*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
30. National Bank of Ukraine. (2018, February). *Overview of the banking sector*. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=37591358 [in Ukrainian].
31. Kar, D., Spanjers, J. (2015). *Illicit Financial Flows from Developing Countries: 2004–2013*. Global Financial Integrity. Retrieved from https://www.gfintegrity.org/wp-content/uploads/2015/12/IFF-Update_2015-Final-1.pdf.